

УДК 650.012.7

О. О. Королович,

ст. викладач кафедри обліку та фінансів, Мукачівський державний університет

ОЦІНКА РІВНЯ АВТОМАТИЗАЦІЇ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ КОРПОРАТИВНОГО ПІДПРИЄМСТВА З ІНОЗЕМНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ

O. Korolovich,

The senior teacher of The Department of Records and Finance Mukachev State University

EVALUATION OF THE AUTOMATION SYSTEM OF INTERNAL FINANCIAL CONTROL OF CORPORATE ENTERPRISE WITH FOREIGN INVESTMENT

У межах статті автором реалізована оцінка рівня автоматизації системи внутрішнього фінансового контролю на корпоративних підприємствах з іноземними інвестиціями. Так, здійснено: конкретизацію базових вимог до кваліфіковано створеної інформаційної системи (як сполучної ланки його технологічного процесу); аналіз практичного досвіду організації автоматизованих інформаційних систем (залежних від відповідності функціональних характеристик програмного середовища обсягу діяльності підприємства та інтеграції контрольної інформації за допомогою механізму загального інформаційного зв'язку даних, що включаються у контрольну обробку); створення автоматизованих інформаційних систем (на основі сучасних технічних засобів зв'язку та підтримки законів ефективності процесу контролю); виділення оптимізаційної специфіки в сфері автоматизованих інформаційних систем.

Отримані результати, у подальшому, можуть бути використані для оптимізації моделі організації системи внутрішнього фінансового контролю на корпоративних підприємствах з іноземними інвестиціями.

The system level of internal financial control automation for corporate enterprises with foreign investments has been assessed in the article. Thus, specification of basic requirements for skillfully established information system (as a link of its technological process); analysis of the experience of automated information systems (dependent on compliance functionality of the software environment of the enterprise activity volume and integration of control information through the mechanism of general information link of data that are included in the control treatment; creation of automated information systems (based on modern means of communication and support of efficiency of control laws); allocation of optimization in the field of automated information systems have been carried out.

The results can be used in the future to optimize the model of the system of internal financial control for corporate enterprises with foreign investments.

Ключові слова: автоматизація, внутрішній фінансовий контроль, інформаційна система, корпоративне підприємство.

Key words: automation, internal financial control, information systems, corporate enterprise.

АКТУАЛЬНІСТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ

У сучасних умовах невід'ємною частиною організації внутрішнього фінансового контролю є систематизована сукупність кроків та дій з формування автоматизованої інформаційної системи [9; 5]. Відповідно, у межах діагностики форм та методів організації внутрішнього фінансового контролю, необхідним є розгляд категорії "інформаційна система" як певного синтезу організаційних та технологічних засобів персональних даних призначених для зниження трудомісткості формування контрольної інформації, її збереження та обробки (з метою максимального забезпечення інформаційних потреб користувачів) [3, с. 16—17]. Відтак, базовими категоріями вивчення мають бути: 1) організаційні засоби — програмне середовище (або типи організації автоматизованих інформаційних систем, що узагальнюють дані про програмне забезпечення та його функціональну конфігурацію); 2) технологічні засоби персональних даних (засоби передачі, прийому та обробки даних, сервісні програмні засоби).

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Вагомий внесок у розвиток наукової думки щодо внутрішнього контролю підприємств належить таким вченим, як Т.А. Бутинець [1], В.В. Сопко [8] та ін. Разом з тим, до сьогодні спостерігається недостатня кількість фундаментальних наукових праць, присвячених питанням автоматизації системи внутрішнього фінансового контролю на підприємствах з іноземними інвестиціями.

Констатуємо, що окремі положення визначеної площини висвітлені: Терещенко А.О. та Матієнко-Зубенко І.І. у наукових працях "Інформаційні системи і технології в обліку" (2004 р.) [9]; Місюровим А.В., у науковій праці "Інформаційні системи і технології в обліку" (2007 р.) [4]. Разом з тим, основа увага науковців зосереджена на типових процесах з автоматизації обліку.

Заслужують на увагу дослідження Ковальова С.М., Ковальова В.М. [3], Новак В.О., Симоненко Ю.Г., Бондар В.П., Матвеева В.В. [5], Соколова Б.Н. [7], якими досліджуються рівні автоматизації системи внутрішнього

Таблиця 1. Складові, що визначають функціональність ІС_{вфк} за обсягом діяльності корпоративного підприємства з іноземними інвестиціями

Обсяг діяльності	Необхідна функціональність	Складові, що визначають функціональну конфігурацію програмного середовища ІС побудова програмної моделі системи (КМС)				
		можливості передавання інформації ⁴	За типом інтерфейсу користувача	Концепція побудови ¹	Спосіб побудови ³	Ступень охоплення завдань контролю ²
Малий бізнес	Невисока	Л	Пакетні, що обмежують сполучну здатність внаслідок виключення можливостей впливу контролера-користувача на опрацювання контрольної інформації, в автоматичному режимі	(У)	Е - 3Ф	Ч/А
Середній бізнес	Середня	Б	Діалогові, що не обмежують сполучну здатність це відбувається внаслідок надання користувачу-контролеру можливостей взаємодії з інформаційними ресурсами, які зберігаються системою, в режимі реального часу	У/С	ОРФ	О/А
Великий бізнес	Висока	І	Мережні, які не обмежують сполучну здатність внаслідок надання користувачу-контролеру засобів віддаленого доступу до територіально розподілених інформаційних та обчислювальних ресурсів служби внутрішнього фінансового контролю	У/С	НРФ/ПР	К/А

Примітки:

1. Концепція побудови: У — система з універсальною моделлю; У/С — система з універсальною моделлю та модулями зі спеціальною обробкою даних.
2. За ступенем охоплення завдань контролю: (Ч/А) — часткова автоматизація окремих задач контролю; (О/А) обмежена автоматизація окремих комплексів задач контролю; (К/А) — комплексна автоматизація (можливість зв'язку з іншими автоматизованими інформаційними системами).
3. Засіб побудови програмного середовища системи у межах КМС: Е — 3Ф — єдине програмне ядро, що характеризується замкненою функціональністю; ОРФ — спеціалізовані програмні модулі з обмеженою функціональністю; НРФ/ПР — комплекси спеціалізованих програмних модулів із можливостями необмеженого розширення функціональності або повністю реконфігуровані.
4. За можливостями передавання інформації: Л — локальні ІСО з невисокою сполучною здатністю, що обмежується окремим організаційним підрозділом; Б — багаторівневі ІСО де є висока сполучна здатність, у межах окремих задач; І — інтегровані або розподільчі ІСО, де є максимальна сполучна здатність.

фінансового контролю на підприємствах, у той час, як саме корпоративні підприємства з іноземними інвестиціями окремо не розглянуті.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є оцінка рівня автоматизації системи внутрішнього фінансового контролю на корпоративних підприємствах з іноземними інвестиціями. Окреслена мета актуалізує такі дослідницькі завдання: 1) конкретизація базових вимог до кваліфіковано створеної інформаційної системи як сполучної ланки його технологічного процесу; 2) аналіз практичного досвіду організації автоматизованих інформаційних систем на корпоративних підприємствах з іноземними інвестиціями; 3) виділення оптимізаційної специфіки в сфері автоматизованих інформаційних систем.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Кваліфіковано створена інформаційна система є сполучною ланкою технологічного процесу внутрішнього фінансового контролю, оскільки забезпечує єдність засобів обробки, збирання, передавання, зберігання носіїв контрольної інформації. При цьому кінцевий рівень сполучної здатності такої системи залежить від додержання умов її кваліфікованого створення його інформаційної системи (ІС_{вфк}), а саме [4; 2]:

1. Відповідності функціональних характеристик програмного середовища ІС_{вфк} — обсягу діяльності корпоративного підприємства з іноземними інвестиціями (табл. 1).

Так, залежно від побудови програмної моделі ІС, її програмне середовище може характеризуватися: 1) 3Ф

— внесення функціональних змін у програмне забезпечення доступне тільки розробнику. У таких системах реалізована стандартна методологія контролю, зміна якої користувачем-контролером неможлива; 2) ОРФ — набір базових функцій може бути, у певних межах, розширений додатковими можливостями без допомоги розробника програми. Система може налаштовуватися на зміну форм для оформлення результатів контролю та даних, щодо носіїв контрольної інформації. Разом з тим форми контрольних номенклатур та порядок контрольної обробки даних змінити не можна; 3) НРФ/ПР — користувачу надають необмежені можливості щодо зміни функціональності.

2. Забезпечення, у межах ІС_{вфк}, інтеграції контрольної інформації за допомогою механізму загально-інформаційного зв'язку даних (що формується на основі "крапок з організації зв'язку"), які включаються у контрольну обробку. Це слід розглядати як основу при ідентифікації додержання умов кваліфікованого створення ІС_{вфк} за характером сполучної здатності ІС (табл. 2).

Так, до "крапок організації зв'язку", згідно з працями Місурова А.В. можна віднести [4, с. 5—7]: крапки формування зв'язку на основі визначення складу і змісту всієї системи інформаційного відображення; крапки формування зв'язку на основі визначення складу і змісту всієї системи інформаційного відображення.

3. Автоматизація ІС_{вфк}, характер якої залежить від застосування сучасних технічних засобів зв'язку та забезпечення, у межах системи, підтримки законів ефективності процесу контролю, виходячи з специфіки документального забезпечення контрольованих рішень і дій.

Таблиця 2. Додержання умов кваліфікованого створення ІС_{вфк} за характером сполучної здатності

Крапки організації зв'язку:				Наявність крапок зв'язку				балів	Характер сполучної здатності
				K1	K2	K3	K4		
K1: постійне спостереження за поточним станом об'єкта управління та його характеристиками	K2: пристосування до практики бізнесу	K3: підтримка професійної діяльності контролерів	K4: підтримка взаємодії контролерів всіх рівнів з управлінським персоналом	1				1	1 - (0-3 бали) розподіл праці між контролером та ІС не достатній. Не забезпечено механізм загального інформаційного зв'язку даних, що включені до контрольної обробки.
					2			2	
						3		3	
							4	4	
K5: здійснення збирання та аналізу даних для управління	K6: автоматичне використання програмних засобів у заданий час, з формуванням необхідної звітності	K7: реалізація системи підказок і рекомендацій для користувачів контролерів	K8: ефективне збереження даних і можливість доступу до них будь-якого кінцевого користувача зі свого робочого місця	5				5	2 - (4-6 балів) середня ефективність розподілу праці між контролером та системою
					6			6	
						7		7	
							8	8	
								8	3 - (7-8 балів) висока оптимальність розподілу праці між контролером та ІС, завдяки механізму загального інформаційного зв'язку даних

Примітка. 1 K1-K3, K7 — крапки формування зв'язку на основі визначення складу і змісту всієї системи інформаційного відображення; K4 — крапки формування зв'язку на основі регламентації інформаційних зв'язків; K5, K6, K8 — крапки формування зв'язку на основі визначення складу і змісту всієї системи інформаційного відображення.

Джерело: розроблено на основі [9; 4].

Окреслене можна розглядати як основу при ідентифікації додержання умов кваліфікованого створення ІС_{вфк} за характером автоматизації (табл. 3).

Так, до сучасних засобів зв'язку та підтримки законів ефективності процесу контролю у межах системи ІС_{вфк}, виходячи зі специфіки документального забезпечення контрольованих рішень і дій, слід відносити: методологічні основи контролю; контрольні номенклатури; новітні інформаційні технології; оцінювання, планування та прогнозування контрольної діяльності; ефек-

тивні способи побудови мереж; єдину інформаційну мову показників; інтеграцію контрольної інформації у єдиний інформаційний потік; автоматизацію управлінських рішень.

Основою створення автоматизованих ІС_{вфк}, відповідно до наукової літератури (зокрема, праць Місюрова А.В. [4, с. 10—12]), Новак В.О., Карпенко М.О., Пугач Н.М., Пугач О.М. [5]), є різні програмні типи їх організації (або різне програмне забезпечення з автоматизації). Відповідно до аналізу практичного досвіду ряду

Таблиця 3. Ідентифікація додержання умов кваліфікованого створення ІС внутрішнього фінансового контролю за характером автоматизації *

Сучасні засоби зв'язку та забезпечення у межах системи підтримки законів ефективності процесу контролю, виходячи з специфіки документального забезпечення контрольованих рішень і дій				Наявність засобу				балів	Характер автоматизації ІС
				31	32	33	34		
31: Ведення в практику методологічних основ контролю, що відповідають внутрішнім стандартам контролю	32: Введення в форм практику контрольних номенклатур, що забезпечують інформативність та прозорість рішень і дій	33: Застосування новітніх інформаційних технологій, які забезпечують високу швидкість обробки даних, пошуку інформації, розосередження даних, доступу до джерел інформації	34: Упровадження в практику контролю питань оцінювання, планування та прогнозування контрольної діяльності	1				1	1 - (0-3) не ефективна
					2			2	
						3		3	
							4	4	
35: Застосування ефективних способів побудови мереж	36: Єдина інформаційна мова показників контролю	37: Інтеграція контрольної інформації у єдиний інформаційний потік	38: Автоматизація управлінських рішень	5				5	2 - (4-6) обмежена
					6			6	
						7		7	
							8	8	
								8	3 - (7-8) максимально ефективний

Примітка.

Так, до сучасних засобів зв'язку та підтримки законів ефективності процесу контролю у межах системи ІС_{вфк}, виходячи зі специфіки документального забезпечення контрольованих рішень і дій, слід відносити: методологічні основи контролю; контрольні номенклатури; новітні інформаційні технології; оцінювання, планування та прогнозування контрольної діяльності; ефективні способи побудови мереж; єдину інформаційну мову показників; інтеграцію контрольної інформації у єдиний інформаційний потік; автоматизацію управлінських рішень.

Джерело: розроблено на основі [6; 4].

Таблиця 4. Аналіз практичного досвіду організації автоматизованих ІС_{вфк} на корпоративних підприємствах з іноземними інвестиціями

Об'єкти оцінки	Наявні типи організації автоматизованих ІС							Умови кваліфікованого створення ІС за характером						Необхідна функціональність	Фактична функціональність
	Програмно-інструментальна система	Інтегровані системи	Корпоративна з управління фінансами	Індивідуальна система контролю	Міні-бухгалтерії (з функціями контролю)	Контрольний комплекс	Системи автоматизації окремих розділів аудиту	сполучної здатності		автоматизації					
								Наявність крапок зв'язку	Результат	Сполучна здатність	Засоби зв'язку та підтримки ефективності процесу контролю	Результат	Характер автоматизації		
ПАТ «Центральний гірничо-збагачувальний комбінат»	-	-	-	+	-	-	-	1-3; 5,6	5	2	3, 5,6	3	1	3	3
ПАТ ММК ім. Ілліча*	+	-	-	-	-	-	-		5	2	5-7	3	1	3	3
ПАТ «Азовсталь»*	+	-	-	-	-	-	-	1-3, 7,8	5	2	5-7	3	1	3	3
ПАТ ІНКОР КО*	+	-	-	-	-	-	-		5	2	5-7	3	1	3	3
ПАТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат»*	-	-	+	-	-	-	-	3-5,6,8	5	2	3, 5,6	3	1	3	2
ПАТ «Інгулецький горно-збагачувальний комбіна»*	-	-	-	-	-	+	-	1-4	4	2	6-7	2	1	3	1
ПАТ Київ Енерго*	-	-	-	-	-	+	-	1-4	4	2	6-7	2	1	3	1
ПАТ «Лінос»	+	-	-	-	-	-	-	1-3; 5,6	5	2	5-7	3	1	3	2
ПАТ «Рефма»	-	-	-	-	+	-	-	1-4	4	2	6-7	2	1	2	1

Примітка:

* Підприємства групи ПАТ Систем Капітал Менеджмент (в середньому за підприємствами, де відсоток володіння акціями від 20% та наявний статус підприємства з іноземними інвестиціями).

підприємств з іноземними інвестиціями — в окресленій сфері виділено застосування широкої типології, що проілюстровано за даними таблиці 4.

Так, застосовуються наступні типи організації автоматизованих ІС_{вфк}: міні-бухгалтерії, що мають невисоку функціональність; інтегровані системи внутрішнього фінансового контролю; програмно-інструментальні системи; індивідуальні системи контролю (створювані на замовлення); контрольні комплекси; корпоративні інформаційні системи з управління фінансами. При цьому оцінка умов кваліфікованого створення ІС_{вфк}, виявляє недостатнє використання наявних можливостей з автоматизації та низький рівень їх сполучної здатності. Крім того, на окреслених підприємствах, тип функціональності не відповідає рівню, що необхідний підприємству, а всі роботи з внутрішнього фінансового аудиту здійснюються вручну.

Оптимізаційна специфіка в сфері ІС_{вфк} може бути досягнута шляхом корекції: 1) механізму загального інформаційного зв'язку даних (на основі розширення кола "крапок з організації зв'язку"); 2) характеру автоматизації (з розширенням обсягів використання сучасних засобів зв'язку та забезпечення підтримки законів ефективності процесу контролю, виходячи з специфіки документально-го забезпечення контрольованих рішень і дій).

Крім того, обов'язковим є використання саме того типу організації автоматизованих ІС_{вфк}, що задовольняє вимоги щодо їх функціональності (які висуваються згідно обсягів діяльності підприємства з іноземними інвестиціями та складності побудови систем внутрішнього фінансового контролю).

Так, проаналізуємо існуючі типи організації автоматизованих ІС_{вфк}, за їх функціональністю:

— типи з найнижчою функціональністю — придатні до застосування на корпоративних підприємствах з іноземними інвестиціями малого або середнього обсягів діяльності та, відповідно, нескладної форми організації служби внутрішнього фінансового контролю. У цю гру-

пу можна віднести: 1) міні-бухгалтерії з мінімальною функціональністю (стандартні програми класу "Головний бухгалтер+", фірми "Паритет-Софт"; "Баланс-1", фірми Овіонт); 2) інтегровані системи внутрішнього фінансового контролю (програми класу "Інтегратор", фірми Інфософт, "Парус", "Інфін", "Інотек");

— типи організації середньої функціональності — застосовуватися на підприємствах з іноземними інвестиціями (середнього або значного обсягів діяльності) — за наявності служб внутрішнього фінансового контролю організованих у формі окремого організаційного підрозділу із незалежною надбудовою внутрішнього фінансового аудиту. Так, у межах цієї групи цикл контролю може бути: замкненим — тобто реалізуватися у межах єдиної програми; не замкненим — тобто реалізуватися у межах функціонально завершених та взаємопов'язаних програмних модулів. Разом з тим, у будь-якому випадку, цикл контролю спрямований на вирішення контрольних завдань (у межах окремих комплексів). До цієї групи відносять [3]: контрольний комплекс (із застосуванням програмного забезпечення "БЕСТ 4", "БЕСТ-ПРО"; "ФінЕко"); корпоративна інформаційна система з управління фінансами ("Галактика", "NS-2000", "Флагман");

— типи організації високої функціональності, які можуть застосовуватися на корпоративних підприємствах з іноземними інвестиціями, що мають будь-які обсяги діяльності та форми організації служби внутрішнього фінансового контролю. У межах цієї групи доступною є реалізація замкненого або не замкненого циклу контролю, специфіка якого повністю адаптується до умов діяльності. До цієї групи відносять [3]: індивідуальні системи контролю, які створюється розробником під заказ; програмно-інструментальні системи (окремі різновиди програм ІС: Бухгалтерія; "Фінанси без проблем", фірми Хакерс Дизайн, "Янус", фірми Порт).

Констатуємо, що за результатами аналізу практичного досвіду організації автоматизованих ІС_{вфк} (на кор-

поративних підприємствах з іноземними інвестиціями) виявлено обмежене використання інструментів автоматизації внутрішнього фінансового аудиту. Згідно з даними таблиці 4 можна зробити висновок, що на об'єктах дослідження (зокрема: ПАТ Слобожанська будівельна кераміка, ПАТ Лінос, ПАТ "Рефма", ЗАТ "Екопрод А.Т., підприємств групи SCM) всі операції в сфері внутрішнього фінансового аудиту організуються вручну. Тому для комплексної автоматизації внутрішнього фінансового контролю, доцільно ініціювати впровадження спеціальних програмних додатків.

Крім того, результати аналізу вимог внутрішніх аудиторів до програмного забезпечення внутрішнього фінансового аудиту виявляють потребу вітчизняних корпоративних підприємств з іноземними інвестиціями у такому типі організації ІС, що доповнюється програмними додатками автоматизації окремих розділів внутрішнього фінансового аудиту, а саме: 1) повністю реконфігуровані та можуть забезпечити комплексну автоматизацію на основі внутрішньофірмових стандартів аудиту; 2) можуть забезпечити зв'язок на рівні баз даних із програмами автоматизації контролю та обліку. Тобто внутрішні бази даних повинні являти собою впорядкований набір логічно взаємопов'язаних даних внутрішнього фінансового аудиту, обліку та внутрішньогосподарського фінансового контролю, що використовуються спільно та призначені для задоволення інформаційних потреб користувачів (контролерів та аудиторів); 3) забезпечують можливість інсталяції модулів для моно мовного формування аудиторських висновків; 4) мають можливість налаштування та експлуатації без допомоги розробника; 5) ергономічні, а саме: володіють сукупністю властивостей, щодо взаємодій з внутрішнім аудитором, на основі системи автоматичних підказок.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Наведені вище положення дозволяють констатувати, що:

1. Невід'ємною частиною системи внутрішнього фінансового контролю є поняття інформаційної системи, яка є сполучною ланкою технологічного процесу.

2. Кінцевий рівень сполучної здатності інформаційної системи внутрішнього фінансового контролю залежить від додержання умов її кваліфікованого створення, а саме: відповідності функціональних характеристик програмного середовища обсягу діяльності підприємства; забезпечення інтеграції контрольної інформації за допомогою механізму загального інформаційного зв'язку даних, які включаються у контрольну обробку; створення автоматизованих інформаційних систем на основі сучасних технічних засобів зв'язку та підтримки законів ефективності процесу контролю.

3. Основою створення автоматизованих інформаційних систем внутрішнього фінансового контролю, є різне програмне забезпечення: міні-бухгалтерії; інтегровані системи внутрішнього фінансового контролю; програмно-інструментальні системи; індивідуальні системи контролю; контрольні комплекси; корпоративні інформаційні системи з управління фінансами.

4. Оптимізаційна специфіка в сфері інформаційних систем внутрішнього фінансового контролю може бути досягнута шляхом корекції механізму загального інформаційного зв'язку даних та характеру автоматизації.

Отримані результати у подальшому можуть бути використані для оптимізації моделі організації системи внутрішнього фінансового контролю на корпоративних підприємствах з іноземними інвестиціями.

Література:

1. Бутинець Т.А. Внутрішній контроль: елементи організації системи / Т.А. Бутинець. — Вісник Житомирського державного технологічного університету // Економічні науки. — Житомир: ЖДТУ, 2008 — № 1 (43). — С. 28.

2. Карпенко М.О. Впровадження та використання автоматизованих інформаційних систем в управлінні організацією в сучасних умовах / Карпенко М.О., Пугач Н.М., Пугач О.М. // [Електронне джерело], — режим доступу: http://archive.mdct.ru/e-journals/PSPE/2010_1/Karpenko_110.htm

3. Ковалев С.М. Організація точок контролю в бізнес-процесі / С.М. Ковалев, В.М. Ковалев // Консультант директора. — № 8 (235) — 2005. — С. 235—240.

4. Місюров А.В. Інформаційні системи і технології в обліку: навч. посібник / Місюров А.В. — Харків: ХНАМГ, 2007. — 80 с.

5. Новак В.О. Інформаційні системи в менеджменті: підручник / В.О. Новак, Ю.Г. Симоненко, В.П. Бондар, В.В. Матвєєв. — К.: Каравела., 2008. — 616 с.

6. Пилипенко А.А. Організація обліку і контролю [Підручник] / А.А. Пилипенко, В.І. Оленко. — Харків: ВД "ІНЖЕК", 2004. — 424 с.

7. Соколов Б.Н. Системи внутрішнього контролю (організація, методика, практика) / Б.Н. Соколов, Рукин В. — М.: ЗАО "Издательство "Экономика", 2007. — 442 с.

8. Сопко В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу: підручник / В. Сопко, В. Завгородній. — К.: КНЕУ, 2004. — 412 с.

9. Терещенко Л.О. Інформаційні системи і технології в обліку: навч. посіб. / Л.О. Терещенко, І.І. Матієнко-Зубенко. — К.: КНЕУ, 2004. — 187 с.

References:

1. Butynets', T.A. (2008), "Internal control: elements of the system", *Visnyk Zhytomyrs'koho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu Ekonomichni nauky*, vol. 1 (43), p. 28.

2. Karpenko, M.O. Puhach, N.M. and Puhach, O.M. (2010), "Implementation and use of automated information systems to manage the organization in modern conditions", available at: http://archive.mdct.ru/e-journals/PSPE/2010_1/Karpenko_110.htm (Accessed 20 Jan 2015).

3. Kovalev, S.M. and Kovalev, V.M. (2005), "Organization of control points in a business process", *Konsul'tant dyrektora*, vol. 8 (235), pp. 235—40.

4. Misiurov, A.V. (2007), *Informatsijni systemy i tekhnolohii v obliku [Information Systems and Technologies in Accounting]*, KhNAMH, Kharkiv, Ukraine.

5. Novak, V.O. Symonenko, Yu. H. Bondar, V.P. and Matvieiev, V.V. (2008), *Informatsijni systemy v menedzhmenti [Information systems in management]*, Karavela, Kyiv, Ukraine.

6. Pylypenko, A.A. and Olenko, V.I. (2004), *Orhanizatsiia obliku i kontroliu [Organization of accounting and control]*, INZhEK, Kharkiv, Ukraine.

7. Sokolov, B.N. and Rukyn, V. (2007), *Systemy vnutrenneho kontroliia (orhanyzatsiia, metodyky, praktyka) [Systems vnutrenneho controls (Organization, methodology, practice)]*, Yzdatel'stvo "Ekonomyka", Moscow, Russia.

8. Sopko, V. and Zavorodnij, V. (2004), *Orhanizatsiia bukhgalters'koho obliku, ekonomichnoho kontroliu ta analizu [Accounting organization, economic monitoring and analysis]*, KNEU, Kyiv, Ukraine.

9. Tereshchenko, L.O. and Matienko-Zubenko, I.I. (2004), *Informatsijni systemy i tekhnolohii v obliku [Information Systems and Technologies in Accounting]*, KNEU, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 06.02.2015 р.